

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตำราคู่มือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ประกอบด้วย

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
2. หลักการบริหารงานวิชาการ
3. ความหมายและขอบข่ายของงานวิชาการ
4. กระบวนการบริหารงานวิชาการ
5. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

ในทุกๆ องค์การไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็กหรือองค์กรขนาดใหญ่ ได้ถูกกำหนดหรือถูกออกแบบให้ใช้แนวทางในการบริหารงาน โดยแบ่งออกตามสายงานหรือการบังคับบัญชา เพื่อนำองค์กรสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งที่ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ในเชิงบริหารผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นหัวจักรสำคัญยิ่งในการพัฒนา ทำอย่างไรสถานศึกษาถึงจะพัฒนาอย่างมีคุณภาพและสิ่งที่เราต้องการจะพัฒนาควรเป็นอย่างไร

ในศาสตร์ของกระบวนการบริหารเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งนั้น หมายถึงภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาต้องได้รับการจัดการที่ดี ทำอย่างไรถึงจะทำให้โรงเรียนหรือสถานศึกษามีคุณภาพได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องรอบรู้ในศาสตร์และศิลปะของการบริหาร ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการทฤษฎีการบริหาร นั้นหมายถึงการใช้เทคนิควิธีการหรือกระบวนการทำงานที่เกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยทุกฝ่ายได้รับความพึงพอใจในการทำงาน และงานนั้นมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความ ความหมายของการบริหารไว้อย่างหลากหลาย การบริหาร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การบริหารสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (วารินทร์ สิ้นสูงสุด 2542 : 16) หรือการบริหาร

หมายถึง การทำงานของคนบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย (ชัยฤกษ์ วราวิทยา 2526 : 1)

นอกจากนี้ ชาญชัย อาจินสมาจาร (2543 : 39) ได้ให้คำจำกัดความการบริหาร หมายถึง ความพยายามที่จะชี้แนะและผสมผสานพยายามของมนุษย์ ซึ่งมีจุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายบางอย่าง ส่วน โมฮิลแมน (ชาญชัย อาจินสมาจาร 2543 : 39 ; อ้างอิงมาจาก Moehlman) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การกระทำหรือกระบวนการทุกอย่างที่ต้องการทำให้นโยบายและวิธีการที่มีประสิทธิผล และจากคำจำกัดความต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึงการทำงานร่วมกันช่วยให้ตระหนักในเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นความร่วมมือโดยผ่านกระบวนการวิธีการจัดองค์การ การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การปรับปรุงงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในที่สุด

แนวคิดและหลักการทางทฤษฎีการบริหาร ชาญชัย อาจินสมาจาร (2543 : 8) ได้กล่าวถึง การวิวัฒนาการเป็นตอนต่างๆ ระหว่างศตวรรษที่ 20 ในแต่ละตอน ได้กล่าวถึงลักษณะต่างๆ ของแนวคิดของการบริหารที่แตกต่างออกไปจากวิวัฒนาการความเป็นมาของทฤษฎีการบริหาร สามารถแบ่งทัศนะการบริหารออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. หลักการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่ง Taylor ได้สรุปความสำคัญของการบริหารไว้ ดังนี้

1.1 หลักเรื่องเวลาการวัดความสามารถในการผลิตโดยจับเวลาในการผลิต การตั้งเวลามาตรฐานสำหรับการผลิตทั้งหมด

1.2 หลักการกำหนดหน่วยค่าจ้าง การจ้างควรตั้งอยู่บนความมาตรฐานค่าจ้าง ควรจะได้สัดส่วนตามความสามารถของแต่ละคน

1.3 หลักการแยกงานวางแผนออกจากงานปฏิบัติ ฝ่ายวางแผนและฝ่ายปฏิบัติ ควรแยกออกจากกัน การวางแผนควรเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารและงานปฏิบัติการควรเป็นของฝ่ายคนงาน

1.4 หลักการทำงานโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ถือว่าวิธีการทำงานควรถูกกำหนด โดยฝ่ายบริหารหลักการทำงานควรตั้งอยู่บนวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด

1.5 หลักการควบคุมโดยฝ่ายบริหาร ถือว่าฝ่ายบริหารควรได้รับการฝึกอบรมในด้านการบริหาร

1.6 หลักการจัดระเบียบการปฏิบัติงานยึดถือความเคร่งครัดในระเบียบวินัยในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน

2. ทักษะเชิงมนุษย์สัมพันธ์ Follett กล่าวว่าปัญหาในการบริหารขององค์กรใดๆ ต้องมองไปที่มนุษย์สัมพันธ์ และมีความเห็นหลักความร่วมมือจะเป็นตัวที่ช่วยส่งเสริมการจัดองค์การ และการบริหารที่มีประสิทธิผลกล่าวคือ

2.1 แต่ละแผนกขององค์กรใดๆ จะต้องมีความร่วมมือในแนวราบ (Horizontal) แทนที่จะเป็นปลั๊กความร่วมมือในแนวตั้งโดยผ่านทางผู้บริหารสูงสุดขององค์กรนั้นๆ

2.2 ความร่วมมือจะต้องมีทั้งในชั้นวางแผนและชั้นนำแผนออกปฏิบัติ

2.3 ความร่วมมือไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราวแต่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง

3. ทักษะเชิงพฤติกรรมศาสตร์ Chester I. Barnard ได้เน้นถึงแนวความคิดที่เป็นระบบ พฤติกรรม การบริหารภายในขอบข่ายงานทางสังคมศาสตร์กล่าวว่า การบริหารจะต้องทำงานในองค์กรเสมอ และในองค์กรมีกิจกรรมการร่วมมือระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า

4. ทักษะวิธีการเชิงระบบ Kaufman ได้ให้คำจำกัดความของ Systems Approaches ว่าเป็นกระบวนการซึ่งมุ่งถึงหลักการดำเนินงานที่ยึดเอาศูนย์รวมเป็นหลัก งานทุกชนิดควรเริ่มจากการมีจุดมุ่งหมายของงาน (Needs Identification) ปัญหาที่ต้องแก้ไข (Problems Identification) วิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา (Problems Identification) และวิธีการประเมินผล (Evaluation) เพื่อเสนอแนะวิธีการแก้ไขและปรับปรุงในโอกาสต่อไป (Recommendation)

หลักการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางงานวิชาการในโรงเรียน จึงเป็นงานหลักในการพัฒนาคุณภาพและการบริหารงาน แต่ละอย่างจึงมีรายละเอียดปลีกย่อยและเทคนิคที่แตกต่างกันออกไป แต่มีหลักการที่สำคัญร่วมกันที่จะนำไปสู่การบริหารงานด้านวิชาการ โดย กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 48) ได้สรุปหลักการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. จัดทำแผนงานวิชาการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งความร่วมมือกันทำงาน
3. ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ
4. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
5. ริเริ่มสร้างสรรค์ในงานวิชาการ
6. ใช้เทคนิคการส่งเสริมมากกว่าการสอนคน
7. สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน
8. ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษาทางวิชาการ
9. ให้ครูเข้าใจจุดประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ

10. ติดตามและประเมิน

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้น ต้องปรับกระบวนการและวิธีการ ที่อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่หน่วยเหนือโรงเรียนไปสู่การบริหารที่เน้นการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติ และให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอย่างแท้จริง และหลักการบริหารการศึกษาในรูปแบบของใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) และตามแนวคิดของ โคเฮน และ ฮัพฮอฟฟ์ (อุทัย บุญประเสริฐ 2542 : 114 ; อ้างอิงมาจาก Cohen and Uphoff) มีหลักการประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ช่วงดำเนินการวางแผน และช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วยผลประโยชน์ของโครงการนี้ จะรวมถึงผลประโยชน์ในทางบวกและทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้ และจากรายงานการประชุมแนวคิดและประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (S B M) กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 3-4) ได้นำเสนอหลักการของ School - Based Management ไว้ดังนี้

1) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2) หลักการมีส่วนร่วม (Participation of Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษาทั้งครูผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่าและตัวแทนนักเรียน ซึ่งบุคคลที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบการจัดการศึกษามากขึ้น

3) หลักการบริหารตนเอง (Self Managing) เป็นแนวทางที่ทางโรงเรียนต้องดำเนินการมีระบบการบริหารตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลายวิธีที่แตกต่างกันแล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียนผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลางไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

4) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์อิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารการจัดการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

5) หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน ไม่ใช่ภาวะผู้นำแบบชี้หน้าหรือสั่งการ แต่เป็นผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

6) หลักการพัฒนาทั้งระบบ (Whole School Approach) มีการปรับปรุงและโครงสร้างและวัฒนธรรมขององค์กร โดยในการเปลี่ยนแปลงต้องให้ระบบทั้งหมดเห็นด้วยและสนับสนุน

จากแนวคิดและหลักการบริหารแบบ School – Based Management จะเห็นได้ว่าในแนวคิดและหลักการส่วนใหญ่จะเป็นการมุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจในการจัดการให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีการตรวจสอบ การพัฒนาทั้งระบบการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าหลักการหรือแนวคิดต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวงต้องมุ่งเน้นเพื่อผลประโยชน์ที่เอื้อให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหลัก

ความหมายและขอบข่ายของงานวิชาการ

หัวใจของงานคืองานวิชาการในโรงเรียน การสร้างคุณภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนความสำคัญของสถานศึกษา อยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งงานวิชาการมีขอบข่ายงานที่กว้างขวางในด้านหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 การจัดกิจกรรมการศึกษาภายในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับแนวทางในการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ ทั้งนี้ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 15) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่าง ที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527 : 151) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานทุกชนิดเพื่อจะส่งเสริมในการพัฒนาเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ หวน พิณรุฬพันธ์

(2525 : 10) ได้กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการว่าเป็นกระบวนการปรับปรุงการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งนี้ต้องมีองค์ประกอบในหลายๆ ด้าน อาทิ ต้องมีการควบคุม ดูแลการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดแบบเรียน การจัดคู่มือครูการเผยแพร่ การควบคุม ดูแลการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดแบบเรียน การจัดคู่มือครูการเผยแพร่ งานวิชาการ การวัดผลประเมินผล การวิจัยค้นคว้า ตลอดถึงการนิเทศ

และสุมิตร คุณานุกร (บันลือ พุทธชะวัน 2537 : 59 ; อ้างอิงมาจาก สุมิตร คุณานุกร) กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการว่า เป็นกิจกรรมทุกอย่างที่อยู่ภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้การศึกษาของเด็กผู้เรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยการส่งเสริมงานวิชาการของคณะครู ในสถานศึกษา และภิญโญ สาร (2541 : 324) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารกิจกรรมทุกชนิด ในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด

จากทัศนะข้างต้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน อาจกล่าวได้ว่า เป็นการบริหารงานกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของ บุคลากรในโรงเรียนทุกคน ให้การจัดกิจกรรมทางวิชาการดำเนินให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายการศึกษา ฉบับแรกของไทย หรือเป็นกฎหมายแม่บท ในการจัดการศึกษาของประเทศ ให้สอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สำคัญคือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีเอกภาพ ในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจลงไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะมาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจ และการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ยังเขตพื้นที่และในมาตรา 27 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตร แกนกลางการศึกษา และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่ เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ 2542 : 11) สถานศึกษาจะสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการได้นั้น โดยเฉพาะหลักสูตร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาในสภาวะปัจจุบัน และเป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน โดยให้จัดการ ศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งมีและขอขยายงานวิชาการตามทัศนะของ

มิลเลอร์ (กิติมา ปรีดีติลล 2532 : 55 ; อ้างอิงมาจาก Miller) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 4 ประการ กล่าวคือ

1. การจัดโปรแกรมการเรียน
2. การปฏิบัติตามโปรแกรม
3. การติดตามการเรียนการสอน
4. การจัดบริการการสอน

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 นั้น ในรูปแบบการบริหารงานวิชาการ ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการในเรื่อง การบริหารหลักสูตร การบริหารการเรียนการสอน การบริหาร การประเมินผลการเรียน การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา การบริหารการพัฒนาบุคลากร ทางวิชาการ การบริหารงานวิจัยและพัฒนา การบริหารโครงการทางวิชาการในสถานศึกษา การบริหาร ระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ ตลอดถึงการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

การบริหารหลักสูตร

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในด้านการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลโดยมีเอกภาพในทางนโยบายและความหลากหลาย ในการปฏิบัติมีการกระจาย อำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้ เอกชนร่วมกับนโยบายดังกล่าว การจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้มีการกระจาย อำนาจให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาขึ้นใช้เอง เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถบริหาร จัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดทำหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพมีรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2544 : 4) โดยมีรูปแบบ การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน 7 หมวด การกิจมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษามีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1) สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักรเยน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

2) ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ ของสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

3) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรในชุมชน ทุกฝ่ายได้รับทราบและร่วมมือในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

4) จัดทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา

5) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา

6) พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดทำสารขอของหลักสูตรของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 2 การดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดปรัชญาและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3) กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรแต่ละช่วงชั้น

4) กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของกลุ่มวิชา

4.1) กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้รายปี/รายภาค

4.2) กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

4.3) กำหนดชื่อรายวิชา และจำนวนหน่วยกิต

4.4) จัดทำคำอธิบายรายวิชา/รายภาค

4.5) จัดทำหน่วยการเรียนรู้

4.6) จัดทำแผนการเรียนรู้

5) กำหนดสาระของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6) กำหนดสื่อการเรียนรู้

7) กำหนดการวัดผลและประเมินผล

ภารกิจที่ 3 การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1) การบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2) การบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3) การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- ภารกิจที่ 4 ปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดำเนินการบริหารหลักสูตร ให้เป็นไปตามภารกิจที่ 2 และภาคกิจที่ 3 ซึ่งสถานศึกษาได้

กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน

- 1) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการจาก
ภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 สรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

- 1) สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงาน
- 2) กรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติสรุปผลการดำเนินงาน

โครงการทดลองรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภารกิจที่ 7 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

- 1) สถานศึกษานำผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหา/ข้อเสนอแนะต่างๆ มาใช้เป็นข้อมูล
พื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
- 2) สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 : 5-6)

สาระสำคัญของหลักสูตร

1. แนวคิด หลักการ จุดหมาย มาตรฐานหลักสูตร เป็นเป้าหมายหลักในการจัดทำ
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย รายละเอียดในกลุ่มวิชา 8 กลุ่ม
3. หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตร
4. แนวการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ลักษณะการร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อเน้นให้
ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เช่น ทำงานเป็นกลุ่ม แสดงออกอย่างอิสระปฏิบัติจริง
5. การพัฒนาและการใช้สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยลักษณะการร่วมกิจกรรมต่างๆ
มาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

6. การวัดและประเมินผลการเรียนและการเทียบโอน เป็นการประเมินผลการเรียนตามสาระหลัก (Standards) ซึ่งจะมุ่งถึงการพัฒนาด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และมาตรฐานกลุ่มวิชาข้อมูล เกี่ยวกับผลการประเมินจะเอื้อประโยชน์สำหรับการเรียนการย้ายโรงเรียนของนักเรียนได้ด้วย

7. การแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้เป็นข้อแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและบริการแนะแนว โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

8. การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานการจัดการศึกษาเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงการร่วมรับผิดชอบ และการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของทุกฝ่าย

จะเห็นว่าในการบริหารหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ได้ให้โรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายได้ทดลองใช้ไปแล้วนั้น ถือได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับสถานศึกษา โดยสถานศึกษาต้องเป็นผู้คิดกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่น โดยอาศัยรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ขั้นตอน 7 หมวด ภารกิจดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามหลักการ จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น มี 4 ช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้ แบ่งเป็น 8 กลุ่มดังนี้ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ โดยสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต คุณลักษณะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์มี 2 ลักษณะคือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบในแต่ละช่วงชั้น

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้นเวลาเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเวลาเรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ย วันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ย วันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ในส่วนของโครงสร้างหลักสูตรนั้นได้มีการแบ่งออกเป็นระดับช่วงชั้นซึ่งมีอยู่ 4 ช่วงชั้น กล่าวคือ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้น ป.1-ชั้น ป.3 ช่วงชั้นที่ 2 คือ ชั้น ป.4-ชั้น ป.6 ช่วงชั้นที่ 3 คือชั้น ม.1-ชั้น ม.3 และช่วงชั้นที่ 4 คือ ชั้น ม.4 - ชั้น ม.6 ทั้งนี้ยังมีกลุ่มสาระการเรียนรู้อีก 8 กลุ่มสาระ ซึ่งจะเห็นได้ว่าตามโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานใหม่นี้ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้จัดทำสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม และเปิดโอกาสให้ชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วม

การบริหารการเรียนการสอน

ศาสตร์แห่งการสอนได้พัฒนาขึ้นอย่างมากมาย เกิดความรู้ใหม่ทางการสอนหลายรูปแบบ มีแนวทฤษฎีที่มุ่งพัฒนามนุษย์ ปลูกเร้า ความคิดของมนุษย์สร้างสรรค์ความเก่ง ความดี ความงามให้แก่มนุษย์ มีวิธีการแก้ไขพฤติกรรมที่ก้าวร้าว เบี่ยงเบน มีวิธีเสริมศักยภาพของคนให้คิดเร็วคิดถูก ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 3) ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอนมีดังนี้

1. แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือการเรียนรู้ของผู้เรียน
 2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลาต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
 3. ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้
 4. ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัสและสัมพันธ์
 5. สาระที่สมมูลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี
- จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญให้ประสบผลสำเร็จ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย และขึ้นอยู่กับสภาพโอกาสและสภาพแวดล้อมต่างๆ ว่าสามารถเอื้อหรือพร้อมที่จะนำวิธีการหรือจัดรูปแบบในการจัดการมาดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพกับตัวผู้เรียนอย่างสูงสุด และที่สำคัญคือการจัดกระบวนการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงตัวบุคลากรด้วย ซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 : 346) การจัดครูเข้าสอนควรพิจารณา คือจัดตามวิชาเอกหรือวิชาโท จัดตามความถนัดและความพอใจ จัดโดยอาศัยประสบการณ์หรือความชำนาญ และจัดตามความจำเป็นของโรงเรียน สอดคล้องกับ กนก จันทร์ขจร (2532 : 125) ให้ความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ หมายถึงให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยการกระทำ ความรู้เกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนได้ทดลอง ได้ปฏิบัติ

ได้สังเกตจากของจริง ได้ทำงานร่วมกัน ได้ทำงานด้วยตนเองทำให้ได้ความรู้จริงความจริงสูงสุด ถึงประสบการณ์ชีวิตจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

การบริหารการเรียนการสอน มีแนวการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. รวบรวม วิเคราะห์ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่กิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง การให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ความเข้าใจจากการสอบถามจากการอ่าน หรือจากการค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนำมาสรุปเป็นความรู้และความเข้าใจของตนเอง สร้างเป็นองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดระบบการเรียนรู้ที่ติดตัวไปตลอดเวลาในขณะเดียวกัน ต้องคำนึงถึงการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางด้านค่านิยมควบคู่ไปด้วย
2. มีการจัดเตรียมการ การจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมการในเรื่องเทคโนโลยีอุปกรณ์ที่ทันสมัย ห้องปฏิบัติการต่างๆ ให้พร้อมรวมถึงการสำรวจการจัดหาสิ่งที่ขาดแคลนต่อไป
3. การกำหนดวิธีประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชา และตามแนวคิดในปัจจุบัน ต้องมีการประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินที่สอดคล้องกับจุดเน้นของกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าทดลองปฏิบัติในสิ่งต่างๆ ประเมินจากผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลไม่สามารถประเมิน โดยใช้แบบทดสอบเดียวกันได้ ประกอบกับแต่ละหน่วยการเรียนรู้ รายวิชามีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้แล้ว การประเมินจึงต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้นั้นๆ ด้วย
4. การจัดแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรสถานศึกษาจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะการบูรณาการอยู่แล้ว ฉะนั้นผู้สอนแต่ละคนสามารถนำเอาผลงานมาใช้ในการจัดทำแผนการสอนเชิงบูรณาการได้โดยตรง
5. มีการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการเยี่ยมชั้นเรียนหรือการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นระยะ
6. การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนโดยการนิเทศภายใน การพัฒนาบุคลากรการส่งเสริม ด้านการสื่อการเรียนการสอน การแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกสถานศึกษา

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเห็นได้ว่าภารกิจของครูผู้สอนต้องทำสิ่งต่างๆ มากมายที่สำคัญที่สุดคือ การวิเคราะห์ตัวผู้เรียนไปด้วยการเตรียมความพร้อมของตัวครูเองที่ต้อง

จัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่ใช้สอนการจัดทำแผนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ หรือการประเมินผล การเรียนพร้อมทั้งวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไขกรณีที่เกิดปัญหา และพร้อมที่จะส่งเสริม หรือพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้พัฒนาออกไปอย่างต่อเนื่อง

การบริหารการประเมินผลการเรียน

การประเมินผลมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน การประเมินผลการเรียนในอดีตที่ผ่านมาแต่เดิมในวงการศึกษารวมของไทยเน้น เรื่องการใช้แบบทดสอบ แบบปรนัยมากเกินไป และเป็นข้อสอบที่วัดแต่ความจำตามเนื้อหาเป็นสำคัญ ทำให้มีผลย้อนกลับ ไปสู่การเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหา โดยเฉพาะเนื้อหาตามหนังสือเรียนทำให้กิจกรรมการเรียนการสอน ไม่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กครบด้าน นอกจากนี้การประเมินผลที่ผ่านมาจะไม่สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นที่มุ่งเน้นความสามารถระดับสูงหลายๆ ด้าน รวมทั้งคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ กมล ภูประเสริฐ (2544 : 51) และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 ได้กำหนดไว้ว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของ ผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไป ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา การวัดผลประเมินผลที่จะส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอน จะต้องสามารถสะท้อนให้เห็นถึง ความสามารถจริงของผู้เรียนและสภาพที่แท้จริงของการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องใช้วิธีการที่ มากกว่าการทดสอบ การประเมินการปฏิบัติ หรือการประเมินตามความสามารถจริง ต้องสามารถ ทำให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่มีอยู่ไปใช้ได้หรือตามแนวคิดของ วิกกินส์ (บุญชู ชลัษเฐียร 2541 : 64 ; อ้างอิงมาจาก Wiggins) การประเมินตามความสามารถจริงต้องสามารถทำให้ผู้เรียน นำความรู้และทักษะที่มีอยู่ไปใช้ได้ หรือตามแนวคิดของ ทักเกอร์ (บุญชู ชลัษเฐียร 2541 : 64 ; อ้างอิงมาจาก Tucker) กล่าวว่า ท่านไม่สามารถประเมินการปฏิบัติงานของนักเรียนได้ ถ้าไม่ได้ให้ เขาปฏิบัติ และท่านไม่สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ของเขาได้ ถ้าเขาไม่ได้ปฏิบัติงานนั้นจริง ส่วน อนันต์ ศรีโสภะ (2520 : 1) ที่กล่าวว่า การวัดผลการศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยพัฒนา คุณภาพการศึกษาในระดับต่างๆ เพราะผลจากการวัดผลจะเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจของครู และทางการศึกษาเพื่อใช้ปรับปรุง วิธีการ การแนะแนว หลักสูตร แบบเรียน การใช้อุปกรณ์ การสอน ตลอดจนการจัดระบบบริหารทั่วไปของโรงเรียน โรงเรียนที่ต้องการปรับปรุงการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผลการศึกษาให้มาก

ดังนั้น ในการบริหารการประเมินผลเป็นสิ่งที่ควรตระหนักให้มาก คือการที่นักเรียนได้ เรียนรู้และได้สัมผัสกับการปฏิบัติจริงๆ ซึ่งจะเป็นการประเมินในสิ่งที่เป็นจริงหรือเกิดขึ้นจริง

ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนโดยไม่ต้องมีการสร้างเงื่อนไขหรือสร้างสถานการณ์ขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ในการประเมิน อาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพราะการประเมินผลตามสภาพจริงไม่มีสิ่งใดเป็นความลับ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายหรือมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ที่จะประเมิน ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่จะไปให้ถึงเป้าหมายอย่างเต็มศักยภาพ ผู้สอนเป็นฝ่ายสนับสนุนให้ผู้เรียนไปถึงเป้าหมาย ซึ่งเป็นเฉพาะผู้เรียนแต่ละบุคคลไม่มีการเปรียบเทียบกับคนอื่น และในหลายกรณีผู้เรียนสามารถประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาตนเองได้

การบริหารการประเมินผลการเรียนมีแนวดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์มาตรฐานหน่วยการเรียนรู้ ของหน่วยการเรียนรู้รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อพิจารณาการเตรียมการขั้นต่อไป
2. การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และเตรียมการสร้างเครื่องมือ กำหนดวิธีการที่เป็นระบบ ในขั้นนี้ควรกำหนดช่วงเวลาในการประเมิน การเรียนรู้ระหว่างดำเนินการสอน การประเมินผลปลายภาคเรียนและปลายปีด้วย เพื่อความสะดวกในการสังเกตการปฏิบัติงานของผู้เรียนและรวบรวมผลงานของผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน
3. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การบันทึกการสังเกต การรวบรวมผลงานของนักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ
4. การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่กระทรวง/กรม/หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้
5. การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการประเมินที่ต้องการใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนา ไม่ใช่การตัดสินได้-ตก ของผู้เรียนแต่อย่างใด

กำหนดรูปแบบระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ ทั้งรายงานผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาช่วงปลายปีต่อสภာวณะและหน่วยงานต้นสังกัด

การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา

ภารกิจหลักของโรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญที่สุด คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้สามารถเสริมสร้างนักเรียนได้รับการพัฒนาทุกด้านเต็มตามวัยเต็มตามศักยภาพ บุคลากรสำคัญที่เป็นผู้ปฏิบัติภาคกิจหลักเหล่านี้ให้บรรลุผลสำเร็จคือครู ครูเหล่านี้มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เจตคติต่อวิชาชีพ ประสบการณ์ กระบวนการ ตลอดจนจนถึงแนวคิดในการทำงาน ผู้บริหารเป็นฟันเฟืองตัวสำคัญที่

ต้องหาแนวทางเพื่อรวมพลังของครูที่มีความแตกต่างกันนี้ให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตน คือการสอนให้ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของหน่วยงานและในขณะเดียวกัน ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานให้แก่ครูในโรงเรียนทุกคน เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้สามารถปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ ตรงกับความ ต้องการของผู้เรียนด้วยเทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ (2541 : 52)

จินดา รัตนอังกูร (2541 : 25) ได้สรุปการปฏิบัติการณ์เทศการศึกษว่าเป็นเครื่องมือ ที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารการศึกษา ช่วยให้ครูประสบความสำเร็จ สามารถปรับปรุงการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และวางแผนพัฒนานักเรียนให้มี คุณภาพ ในขณะเดียวกันครูต้องมีขวัญ กำลังใจ และความมั่นใจที่ดี มีความภาคภูมิใจที่ประสบ ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดีขึ้น อย่างสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัยทำให้เกิดการพัฒนาอย่างถาวร และนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ได้ในที่สุด ดังคำกล่าวที่ว่า การจัดการที่ดีเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร การนิเทศที่ดี นำไปสู่การจัดการที่ดี

และได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการนิเทศภายในไว้หลายท่าน ดังเช่น กู๊ด (บันลือ พฤกษ์วัน 2537 : 12 ; อ้างอิงมาจาก Good) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความพยายามที่ ผู้นิเทศจะทำให้ครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนที่ตนรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำในการปรับปรุง การสอนให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการกระตุ้นในการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาวิชาชีพให้ก้าวหน้า ส่วน บันลือ พฤกษ์วัน (2537 : 13) ได้อธิบายถึงความหมายของการนิเทศว่า เป็นกระบวนการ ขั้นตอนในการทำงานอย่างมีแผน เพื่อให้ครูมีความเข้าใจวิธีการให้การพัฒนาวิชาชีพ โดยมี การปรับปรุงการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่อง และสำหรับ สุกานดา ตปนียางกูร (2539 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ กระบวนการทางวิชาการที่จะทำให้ การศึกษาบรรลุตามปรัชญาและเป้าหมายอันพึงประสงค์ ส่วน อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528 : 3) ที่กล่าวว่า การนิเทศภายในมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้ได้ผลงานดีมี คุณภาพ พัฒนางานพัฒนาคน ประสานความสัมพันธ์ และสร้างขวัญและกำลังใจในการ ปฏิบัติงาน การจัดให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงานของ บุคลากร รวมถึงเรื่องการเรียนการสอน การทำงานเป็นทีม การสร้างเจตคติที่ดีในการทำงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยส่วนรวม และผลที่ตามมา คือนักเรียนที่มีคุณภาพ

ดังนั้น การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือของบุคคลระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศที่ต้องทำงานร่วมกันและประสานกัน เพื่อดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือผู้รับการนิเทศในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภาคกิจหลัก

การนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา มีหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. การนิเทศภายในโรงเรียน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบตามขั้นตอนของกระบวนการนิเทศ
2. บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการนิเทศ เพื่อพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารหรือครูวิชาการ และให้ครูในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
3. การนิเทศภายในโรงเรียน ต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูของโรงเรียน
4. เป้าหมายของการนิเทศคือ การส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือครูให้จัดกิจกรรมประสบการณ์ การเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของภารกิจหลักที่ได้กล่าวไว้

ในการนิเทศภายในเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนามุ่งเน้นบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น โดยคาดหวังว่า หากโรงเรียนจัดระบบการนิเทศอย่างถาวรในโรงเรียนได้แล้ว โรงเรียนจะประสบผลสำเร็จในการบริหาร

บันลือ พุกกะวัน (2537 : 63) ได้อธิบายถึงกระบวนการนิเทศภายในกับการบริหารงานวิชาการ โดยใช้หลักการนิเทศในการวางแผนการปฏิบัติงานด้านวิชาการว่าเป็นการนิเทศเพื่อป้องกัน การนิเทศเพื่อก่อ การนิเทศเพื่อสร้างสรรค์ และการนิเทศเพื่อแก้ไข

ดังนั้น กระบวนการนิเทศภายในจึงเป็นการนิเทศเพื่อเป็นการพัฒนาดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2541 : 54)

1. การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงสภาพปัจจุบันของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วนำมาแสดงภาพปลายทาง หรือสภาพความสำเร็จของงาน การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาดำเนินการตามลำดับคือ

- 1.1 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและองค์ประกอบที่จะประเมิน
- 1.2 กำหนดความสำเร็จและเกณฑ์ประเมิน
- 1.3 กำหนดแหล่งข้อมูล
- 1.4 กำหนดวิธีการ เครื่องมือ ระยะเวลาที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.5 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.6 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.7 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดเป็นสารสนเทศ
- 1.8 พิจารณาเปรียบเทียบสภาพของสารสนเทศแสดงสภาพปัจจุบัน สภาพความสำเร็จ
ของงาน
- 1.9 เขียนข้อความที่แสดงถึงสภาพที่ต้องปรับปรุงแก้ไข
- 1.10 เรียงลำดับความจำเป็นในการพัฒนา
2. วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา หมายถึง การวิเคราะห์ผลที่ได้
จากข้อมูลที่ประเมิน และองค์ประกอบที่จะส่งผลต่อสภาพความสำเร็จในการพัฒนางานเลือกจุดที่
เหมาะสมและเป็นไปได้
3. การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา เป็นการพิจารณาทางเลือกยุทธศาสตร์ที่จะใช้
ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้มีความเป็นไปได้ หรือมีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จมากที่สุด
การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนามีขั้นตอนดังนี้
 - 3.1 รวบรวมข้อมูลแนวทางเลือกมีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
 - 3.2 พิจารณาความเป็นไปได้ของทางเลือกในการพัฒนา
 - 3.3 พิจารณาข้อดีข้อเสียของแนวทางเลือกที่เป็นไปได้
 - 3.4 เลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย
4. การลงมือปฏิบัติเป็นการนำเอายุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดมาในเบื้องต้นมาดำเนินการ
ตามขั้นตอนและกำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้
 - 4.1 กำหนดรายละเอียดขั้นตอนวางแผนอาจใช้กระบวนการของเดมมิง Plan, Do,
Check, Action (PDCA) ในการดำเนินการ
 - 4.2 กำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก
ความสะดวกในการปฏิบัติงาน
 - 4.3 กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน
 - 4.4 วางแผนติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
 - 4.5 จัดทำแผนนิเทศของโรงเรียน
 - 4.6 ประชุมชี้แจงมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของผู้นิเทศ
 - 4.7 ผู้นิเทศจัดทำปฏิทินนิเทศและประสานปฏิทินนิเทศกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 4.8 ผู้นิเทศจัดดำเนินการนิเทศตามปฏิทินการนิเทศ

4.9 ผู้นิเทศบันทึกผลการนิเทศตามกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายและรายงานผลการนิเทศให้ผู้บริหารทราบ

5. การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านการดำเนินการนิเทศ และผลที่ได้ระหว่างการดำเนินการและเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการนิเทศตามแผนนิเทศ นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับสภาพความบกพร่องตรงไหนอย่างไร หาวิธีในการพัฒนาให้ดีขึ้น หรือหากพบว่าเป็นไปตามสภาพที่คาดหวังไว้ แต่จากการดำเนินการพบวิธีการที่ดีกว่าก็อาจพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้นอีกได้

การนิเทศจะประสบผลสำเร็จ เมื่อครูมีการเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมีการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้ตามเป้าหมายสภาพที่แสดงถึงความสำเร็จในการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. บุคลากรทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
2. เกิดความร่วมมือ/การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา
3. ผลงานของโรงเรียนเกิดจากการลงมือทำเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
4. ครูมีพฤติกรรมสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้รอบด้านของผู้เรียน
5. บุคลากรทุกคนรู้สึกประสบผลสำเร็จเป็นระยะๆ อยู่เสมอ และร่วมกันชื่นชมผลสำเร็จ

ของงาน

ดังนั้นการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา จึงมีแนวดำเนินการ ดังนี้

1. เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกันทุกคน จึงต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อให้สถานศึกษาพึ่งตนเองได้ ทางวิชาการแต่ละคนเป็นผู้นิเทศและเป็นผู้รับการนิเทศตามความสามารถเฉพาะตัวในแต่ละด้าน

2. การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน วิธีการที่จะนำไปใช้ควรเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

3. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ
4. การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม

การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจที่สำคัญนั้นหมายถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีภาคกิจการทั้งหมดของสถานศึกษา ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรมอื่นที่เป็นงานสนับสนุนสถานศึกษาต้องบริหารจัดการและมีการวางแผนงาน โดยให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการนิเทศ เพื่อก่อให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้การจัดกิจกรรมทั้งหมดของสถานศึกษามุ่งตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ

ในหน่วยงานการศึกษาเป็นองค์กรที่มีวัฒนธรรมในการทำงานที่ชัดเจนโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันภายในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าการทำงานภายในองค์กรเป็นอย่างไร และในโครงสร้างองค์กรอาจแบ่งย่อยออกเป็นสายงานต่างๆ ตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนั้นในหน่วยงานหรือในสถานศึกษา เพื่อการพัฒนางานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สิ่งที่จำเป็นอีกอย่างคือ การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูป ซึ่งมีความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรในทุกด้านนับตั้งแต่เรื่อง การประกันคุณภาพภายใน การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การสร้างสรรค้ร่วมกับชุมชน การจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมเพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาว่าจะมีวิธีการใดที่จะส่งเสริมให้เขาเหล่านั้นได้รับการพัฒนาบุคลากรในทุกด้าน นับตั้งแต่เรื่อง การประกันคุณภาพภายใน การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การสร้างสรรค้ร่วมกับชุมชน การจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมเพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา จึงถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาว่าจะมีวิธีการใดที่จะส่งเสริมให้เขาเหล่านั้นได้รับการพัฒนา ซึ่งแนวทางในการพัฒนามีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การให้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง การเข้ารับการฝึกอบรม การร่วมงานกับผู้รู้หรือตลอดถึงการศึกษาดูด้วยตนเอง กิจกรรมเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ พ้นส์ หันนาคินทร์ (2524 : 62) ที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้บริหารในการงานวิชาการ ซึ่งประกอบด้วยงานเกี่ยวกับครู ได้แก่ การสร้างขวัญกำลังใจ การพัฒนาตัวครู งานด้านจัดหาเครื่องอุปกรณ์การสอน และเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ การจัดหาอุปกรณ์ต่างๆ จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อบริการด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาแก่ครู และ กนก จันทร์ขจร (2532 : 118) ได้กล่าวถึงการนำเอาเทคนิค คือความรู้หลักการ กลวิธี ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ และผลผลิตทางวิทยาศาสตร์ นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียนและได้ประสิทธิผลในการเรียนการสอนดีขึ้น

ดังนั้นในการบริหารพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ กมล ภูประเสริฐ (2544 : 14) ได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา โดยรวบรวมปัญหาและอุปสรรคจากการบริหารในทุกๆ เรื่อง มาพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปว่าความรู้

ความสามารถของบุคลากรในด้านใดที่สถานศึกษาช่วยแก้ปัญหาได้เอง ด้านใดที่ต้องคิดว่าพึ่งพาจากบุคคลภายนอก

2. มีการกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนาบุคลากรเป็นระยะๆ ซึ่งควรกระทำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาคุณภาพ การศึกษาร่วมกันได้ รวมทั้งการจัดส่งบุคลากรไปรับการฝึกอบรม ประชุม/สัมมนา/ปฏิบัติการ ที่หน่วยงานภายนอกเป็นผู้จัด

3. มีการควบคุมดูแลให้การดำเนินงานการพัฒนาบุคลากรเป็นไปตามที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าในสถานศึกษาบุคลากรเป็นส่วนที่สำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ให้ประสบผลสำเร็จในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยสถานศึกษาต้องมีการวางแผนงานในการจัดการ เพื่อให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพ ของหน่วยงานต่อไป

การบริหารการวิจัยและพัฒนา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 30 กล่าวถึงให้ สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถ วิจัยเพื่อนำไปพัฒนาการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละมุ่งพัฒนาคุณภาพของการศึกษาได้ เนื่องจากงานวิจัยเป็นกระบวนการพัฒนาความก้าวหน้าของวิชาชีพของกลุ่มคน การวิจัยในระดับ สถานศึกษา จึงเป็นการมุ่งเน้นเกี่ยวกับการแสวงหาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การแสวงหาสื่อการสอนที่มีคุณภาพ ดังนั้นการบริหารวิจัยและพัฒนาในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องจัด ให้มีการดำเนินการ ดังนี้

1. การกระตุ้นความสนใจหรือการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดความตื่นตัวที่จะเริ่มทำ
2. มีการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในการวิจัย โดยการจัดหาหนังสือและ เอกสารต่างๆ ให้บุคลากรได้ศึกษาหรือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ พร้อมทั้งเชิญวิทยากรมาฝึกการวิจัย หรือการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมตามหน่วยงานต่างๆ ที่เปิดการอบรม
3. ประชุมปรึกษาหารือเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของสถานศึกษาในด้านวิชาการและ ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนเพื่อให้มองเห็นปัญหาชัดเจนยิ่งขึ้น จากนั้นช่วยกัน แสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหา

4. การกำกับดูแลและส่งเสริมให้ดำเนินการแก้ปัญหาในลักษณะของงานวิจัย โดยการอำนวยความสะดวกหรือให้ความช่วยเหลือ

5. การสนับสนุนให้มีการแสดงผลงานการวิจัยของสถานศึกษาและการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานนี้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองต่อไป

ในมาตรา 30 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้มุ่งเน้นให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 12) นั้นหมายถึงการจัดการศึกษาในทุกระดับได้มีการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสถานศึกษาต้องอำนวยความสะดวก กำกับ ดูแล เพื่อให้การพัฒนางานเป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้

การบริหารโครงการทางวิชาการในสถานศึกษา

งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาโดยเฉพาะโครงการต่างๆ ที่สถานศึกษาได้ดำเนิน เพื่อให้การจัดการศึกษาและการดำเนินงานตามโครงการลุล่วงไปด้วยดี สถานศึกษาต้องมีแนวทางในการบริหารจัดการที่ดี เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จดังที่ตั้งใจ ซึ่ง นิพนธ์ กินาวงศ์ (2526 : 68) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารโรงเรียน เป็นหัวใจของการศึกษาเพราะหน้าที่ของสถานศึกษา คือการให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรก เพื่อหาทางปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยาวนาน สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา หรือเพื่อพัฒนากิจกรรมหรือโครงการที่มีอยู่เพื่อให้เกิดการพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องดำเนินการค้นหาปัญหา หรือการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาแล้วนำปัญหานั้นๆ มาดำเนินการแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาของงานวิชาการดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น วิธีการหรือแนวทางในการบริหารโครงการทางวิชาการมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการที่เป็นการสนับสนุนงานหลักที่กล่าวในหัวข้ออื่นๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น
2. การกำหนดวิธีดำเนินการและระยะเวลาที่ดำเนินการให้เหมาะสมกับการพัฒนาผู้เรียน
3. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนดในข้อ 1 และข้อ 2

จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมหรือโครงการของสถานศึกษา โดยเฉพาะงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ซึ่งมักส่งผลให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้และเพื่อเกิดการสอดรับกับการพัฒนางานโครงการต่างๆ ของสถานศึกษาที่ได้ตั้งไว้ นั้น เพื่อความก้าวหน้าของสถานศึกษาต้องดำเนินการจัดการบริหาร โดยสถานศึกษาต้องทำการวิเคราะห์แผนงานโครงการต่างๆ ที่ได้ดำเนินการไป พร้อมทั้งมอบหมายให้ผู้ร่วมงานทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายได้

การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ

การบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการ นับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าระบบข้อมูลสารสนเทศเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของสถานศึกษาต่อการรายงานผลของสถานศึกษาและต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการของงานบริหารทั้งหมดที่จะต้องจัดเก็บร่วมกันตลอดภาคเรียนและปีการศึกษา เพื่อมิให้เกิดละเลยหรือละทิ้งข้อมูลสารสนเทศที่มีผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน
2. การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศตามช่วงดำเนินงานแต่ละงานให้เหมาะสม
3. ควบคุมดูแลการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศให้ตรงกับสิ่งที่กำหนดตามข้อ 1 และข้อ 2
4. เป็นการนำข้อมูลสารสนเทศเพื่อให้ประกอบการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาและใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาต่อไป

ระบบข้อมูลสารสนเทศ ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารงานในสถานศึกษา สิ่งที่สำคัญต่อการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุผล สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องและที่เป็นประโยชน์เพื่อจะได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับ ซิลมใจ ภิงคารวัฒน์ และคณะ (2531 : 2) ได้นำเสนอไว้ว่า องค์กรสามารถดำเนินการจัดระบบสารสนเทศใดๆ ก็ตามต้องเน้นประโยชน์ในการวางแผนและการบริหารของหน่วยงานนั้น และระบบสารสนเทศควรมีคุณสมบัติ ดังนี้คือ ครอบคลุมเรื่องและประเด็นที่จำเป็นต้องใช้มีความเชื่อถือได้มีความเป็นปัจจัยสามารถเรียกใช้ได้ในเวลาที่ต้องการ

การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการ

การประเมินผลงานวิชาการ โดยสถานศึกษาเป็นภาคกิจที่สถานศึกษาต้องดำเนินการ เพราะผูกพันอยู่กับการประกันคุณภาพภายในตามมาตรา 47 และมาตร 48 แห่งพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ในการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการมีภารกิจในการบริหารงานคือ การจัดให้มีการดำเนินการ ดังนี้

1. สร้างความตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินตนเองในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกคน

2. การวิเคราะห์งานที่ทำการประเมินดังนี้

2.1 การประเมินหลักสูตร

2.2 กระบวนการเรียนการสอน

2.3 การประเมินการนิเทศภายใน

2.4 การประเมินการพัฒนาบุคลากร

2.5 การประเมินโครงการทางวิชาการ

2.6 การประเมินระบบข้อมูลและสารสนเทศ

2.7 การประเมินการวิจัย

3. การวางแผนการประเมินผลงานทางวิชาการ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับงานวิชาการแต่ละงานซึ่งจะมีผลต่อการเตรียมเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องต่อไป

4. การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมินอย่างละเอียด เพื่อการเตรียมจัดทำคู่มือการประเมินรวมทั้งระบุนิธีการแต่ละขั้นตอน และสร้างเครื่องมือที่จำเป็นในการประเมิน

5. การทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษาถึงเรื่องจุดมุ่งหมายของการประเมิน

6. การควบคุม กำกับ ดูแล และติดตามให้มีการดำเนินการประเมินตามแบบที่วางไว้

7. การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล เขียนรายงานเพื่อเตรียมการเผยแพร่และรายงานต่อสาธารณชนและหน่วยงานต้นสังกัด

8. การประชุมปรึกษาหารือ เพื่อใช้ประโยชน์จากการประเมินในทุกๆ ด้าน

จากขอบข่ายการบริหารงานวิชาการทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าภารกิจของสถานศึกษานี้มากมาย ต้องทำงานและสิ่งๆ ที่รับผิดชอบมากมายเหล่านี้เป็นภารกิจที่ทุกคนต้องตระหนัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามแนวทางของการจัดการศึกษาในยุคของการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการเห็นคนไทยทุกคนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เป็นคนดี คนเก่ง และคนแห่งคุณภาพ โดยอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

กระบวนการบริหารงานวิชาการ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคม ตลาดแรงงาน โดยมุ่งความเป็นเลิศทางการศึกษา ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนั้น สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยครูที่มีคุณภาพ และผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ เพราะผู้บริหารคือผู้นำการพัฒนาการเรียนการสอน (กรมวิชาการ 2539 : 1) และเปรียบเสมือนฟันเฟืองสำคัญเป็นเข็มทิศในการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา มุ่งผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพให้สามารถก้าวเข้าสู่โลกของการแข่งขัน วันทนา เมืองจันทร์ (2543 : 87) ในการที่จะบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น ผู้บริหารควรวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยทำแผนปรับปรุงโรงเรียนหรือที่เรียกว่า แผนยุทธศาสตร์เพื่อจัดเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งนี้ เพื่อเป็นผู้นำในบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันปฏิบัติงานให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 19-24) ได้เสนอแนะกระบวนการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

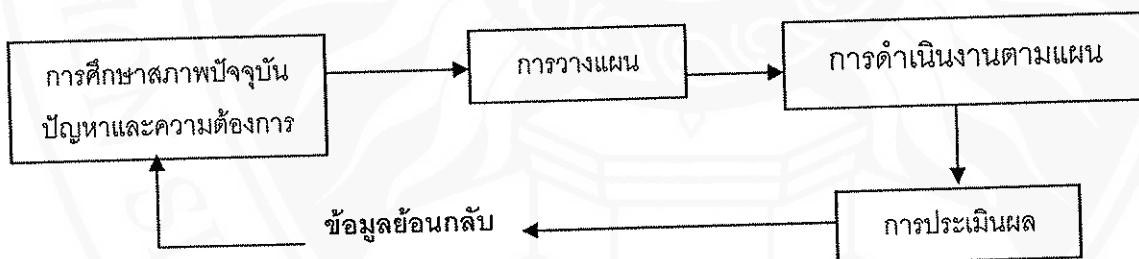
ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผน

ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน

ขั้นที่ 4 การประเมินผล

จากขั้นตอนดังกล่าวเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้



ภาพที่ 2 กระบวนการบริหารวิชาการ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 22)

ในกระบวนการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อนครอบคลุมงานต่างๆ ในวงกว้าง การบริหารงานถ้าจะให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ผู้บริหารต้องทุ่มเทกำลังใจ กำลังกาย ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจนเป็นผู้นำทางวิชาการสร้างขวัญกำลังใจให้กับคณะครูในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการ

ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานให้บรรลุตามภารกิจหน้าที่ และจุดมุ่งหมายของหน่วยงาน เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตามจุดหมายที่วางไว้สำหรับบทบาทของผู้บริหารในการวางแผนงานวิชาการ กฤษฎณา โสภาสวัฒนา (อัมภา บุญช่วย 2537 : 64 ; อ้างอิงมาจาก กฤษฎณา โสภาสวัฒนา) กล่าวสรุปไว้ดังนี้

1. เป็นผู้นำในการวางแผนและจัดทำแผน รวมทั้งเป็นผู้ควบคุมดูแล และเป็นผู้ดำเนินงานในด้านการวางแผนงานวิชาการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจัดทำเสร็จและนำไปใช้ปฏิบัติ
 2. การนำแผนไปปฏิบัติเพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ในแผน และมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมอบหมายให้บุคลากรในหน่วยงานพร้อมดำเนินการด้าน
 - 2.1 การอำนวยความสะดวก คือการให้การสนับสนุนช่วยเหลือและบริการในด้านการอำนวยความสะดวก คอยสอดส่องดูแล ติดตามการปฏิบัติงาน ให้ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากร
 - 2.2 ควบคุม ตรวจสอบ กำกับดูแล รวมทั้งงานนิเทศเพื่อควบคุมคุณภาพมาตรฐาน และระยะเวลา
 - 2.3 การประเมินผลและการรายงานผลการดำเนินงาน
 3. การรายงานและการประเมินผล เมื่อผู้บริหารได้รับรายงานการประเมินผลของแผนงานโครงการ หน้าที่ของผู้บริหารคือ วินิจฉัย ตัดสินใจดำเนินการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ดังที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น ผู้บริหารต้องเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดีในสถานศึกษาต้องมีการวางแผนงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงมีการควบคุมกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในสภาวะปัจจุบันบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารจัดการ การใช้หลักสูตรเป็นกระบวนการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมร่วมมือจากบุคคลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ผู้บริหารต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้ สามารถนำไปปฏิบัติ

อย่างจริงจังและต่อเนื่องผู้บริหารสถานศึกษา จึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพอย่างแท้จริง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 39)

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรโดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนด
3. วิสัยทัศน์และกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
4. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรของสถานศึกษา
5. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
6. สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และสามารถจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษารวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
7. จัดให้มีการนิเทศภายในเพื่อนิเทศ ติดตาม กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ
8. ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

คุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาและมุ่งมั่นต่อการสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
3. เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือและประสานงานกับทุกฝ่าย เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับมาตรฐานการประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากรและผู้เรียนร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สถานศึกษาต้องดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา แต่งตั้ง โดยผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับ ประกอบด้วย

- | | |
|---|----------------------|
| 1. ผู้บริหารสถานศึกษา | เป็นประธานกรรมการ |
| 2. ผู้ช่วยผู้บริหารที่ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมาย | เป็นรองประธานกรรมการ |
| 3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา | เป็นกรรมการ |
| 4. หัวหน้างานแนะแนว | เป็นกรรมการ |

5. หัวหน้างานวัดผลและประเมินผล เป็นกรรมการ

6. ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เป็นกรรมการและเลขานุการ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาให้ คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังนี้

1. วางแผนดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตร ระดับสถานศึกษา และแนวการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้อง กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. จัดทำคู่มือการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผลและการแนะแนวให้สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการจัด กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การแนะแนวให้เป็นไปตามจุดหมาย และแนวทางการ ดำเนินงานของหลักสูตร

4. ประสานความร่วมมือจากบุคคล องค์กรต่างๆ และชุมชน เพื่อให้การใช้หลักสูตร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และ ผู้เกี่ยวข้อง นำข้อมูลป้อนกลับจากฝ่ายต่างๆ มาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของ สถานศึกษา

6. ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

7. ติดตามผลการเรียนของนักเรียนรายบุคคล ระดับชั้น ระดับช่วงชั้น และระดับกลุ่มวิชา ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษา

8. ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูและการบริหาร หลักสูตรสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมาแล้ว ใช้ผลการประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาการปฏิบัติงาน ของครูและการบริหารหลักสูตรปีการศึกษาต่อไป

เงื่อนไขแห่งความสำเร็จที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือภาวะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา เท่านั้น ที่จะสร้างความแข็งแกร่งความพร้อมเพียง เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ได้ตาม มาตรฐานของหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารที่ให้การสนับสนุนบุคลากรในการทำงาน การให้กำลังใจ ติดตามสอบถามข่าวความเคลื่อนไหว ซึ่งถือได้ว่าเป็นทักษะของการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ

เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความพร้อม และเป็นการจัดประกาย เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงานและเกิดความสำเร็จในที่สุด

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้บริหาร ควรจะประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อการบริหาร รวมถึงการวางแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียน การมีวิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจน และการทำงานเป็นทีม ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นถือได้ว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารจะต้องใช้แสดงออก ซึ่งการใช้กระบวนการในเชิงของการบริหาร ที่มุ่งประสิทธิภาพ ทั้งเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งกระตุ้นส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียนและใช้จัดประชุมสัมมนา หรือส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน และใช้กระบวนการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ จัดประชุมสัมมนาหรือส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้บริหารควรแสวงหาและประสานความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นและแหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อระดมทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและตามความสนใจของผู้เรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ในส่วนของงานศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 นั้น ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของ การบริหารงานวิชาการที่มีผู้ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้หลากหลาย ดังนี้

เฉลิม ดิยีน (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาับผลการประเมินคุณภาพนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2530 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 310 คน ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาทั้งสี่ด้านอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติงานวิชาการด้านการวัดผลและการประเมินผลการศึกษาอยู่ในระดับมาก และมากกว่าทุกด้าน รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนด้านการบริหารหลักสูตรและด้านการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดย การปฏิบัติงานด้านการนิเทศศึกษาน้อยกว่าทุกด้าน และเมื่อนำค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนไปหาความสัมพันธ์ กับผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โดยภาพรวมและรายตัวพบว่า การปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
ไม่มีความสัมพันธ์กับผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประศึก ผ่องล้วน (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษานโยบายการบริหารงานวิชาการของ
ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาด
ต่างกัน มีระดับนโยบายการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน

บุญมี ธิดุด (2531 : 39-40) ได้ศึกษานโยบายการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ปัญหา
ที่ชัดเจน คือผู้บริหารโรงเรียนขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขโรงเรียน
ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่สนับสนุนการจัดทำสื่อการเรียนการสอน ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองใน
การสนับสนุนการจัดซื้อแบบเรียนและอุปกรณ์การเรียนของนักเรียน ครูไม่สนใจในการผลิตสื่อครู
ไม่จัดทำแผนการสอนและขาดการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนขาด
การแนะนำความรู้ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่ได้จัดทำแผนในการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากขาดทักษะ
ในการจัดการที่ดี โรงเรียนไม่มีงบประมาณในการพาคณะครูเพื่อไปศึกษาดูงานตามความต้องการ
ในการพัฒนาได้ โรงเรียนขาดอุปกรณ์ที่ช่วยสอนด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อช่วยเสริมในการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน

ในปีเดียวกัน วิรัช ธีระประยูร (2531 : 60) ก็ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร
โรงเรียน เกี่ยวกับทักษะการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ตามแนวคิดของ Katz
ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการบริหารที่พึงประสงค์ด้านคตินิยม ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็น
เกี่ยวกับทักษะการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารด้านคตินิยม ทักษะการบริหารที่พึงประสงค์
ด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการบริหารที่พึงประสงค์ด้านเทคนิควิธี

ไพโรจน์ ชูช่วย (2532 : 159) ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ที่ปฏิบัติจริงตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน
พบว่าระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติจริงตามทัศนะของผู้บริหาร
โรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารโรงเรียนต่ำกว่า 12 ปี ตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป โดยส่วนรวม
และรายด้านไม่แตกต่างกัน

เพ็ญพร เหมบุปผา (2533 : 121) ที่ศึกษาพบว่าขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีผลทำให้
สภาพโรงเรียนแตกต่างกัน โดยเฉพาะทรัพยากรในการบริหาร เช่น จำนวนครูบาอาจารย์ นักเรียน
วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณและอาคารสถานที่ ซึ่งในการจัดสรรทรัพยากรของสำนักงานคณะกรรมการ

การประถมศึกษาแห่งชาตินั้น จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาจัดสรรทำให้โรงเรียนต่างๆ ได้รับการสนับสนุนด้านอัตรากำลังครูและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ไม่เท่ากัน เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนต่างกัน

พงศรัตน์ จุลนวล (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ได้แก่ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผลงานห้องสมุด งานนิเทศภายใน และงานประชุมอบรมทางวิชาการ

มาลี อาสาเสนีย์ (2534 : ง) ได้ศึกษาความต้องการการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่มีความต้องการรับการนิเทศงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการส่งเสริมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน ด้านห้องสมุด ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน และด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ

พวงเพชร ต้นติ้ววิวัฒน์ (2534 : ก-ง) ได้ศึกษาผลการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่าผลการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง และอาจารย์ผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน และปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อผลการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแตกต่างกัน

วีรวรรณ เทพรักษ์ (2534 : 226) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาสพบว่าระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารโรงเรียนต่ำกว่า 10 ปี กับตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกัน

อรพรรณ รูปสง (2535 : 92) ศึกษาการปฏิบัติการวางแผนงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่าการปฏิบัติการวางแผนงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และตามทัศนะของครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันไม่แตกต่างกัน

สมหมาย หนูเจริญ (2535 : 85) ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพัทลุง พบว่าการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครูอาจารย์โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วราพงษ์ เพชรรัตน์ (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่าการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติจริงโดยส่วนรวมและรายด้านแตกต่างกันในงานหลักสูตรและงานการเรียนการสอน

นิยม รักมาก (2538 : 126) ศึกษาการปฏิบัติงานการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา พบว่าครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีทัศนะต่อการปฏิบัติงานการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และพบว่าครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีทัศนะต่อการปฏิบัติงานการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน

ส่วน สิริ นมะหุด (2538) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าการบริหารงานวิชาการตามลักษณะงานทั้ง 9 งาน เป็นปัญหาระดับปานกลาง งานที่ครูอาจารย์ให้ความสนใจมาก ได้แก่ การจัดทำห้องเรียนและห้องประกอบสื่อ เช่น ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์ ส่วนปัญหาที่พบคือ การนิเทศงานวิชาการจัดทำได้ไม่ต่อเนื่อง และสาเหตุเกิดจากครูขาดความรู้ด้านการนิเทศ รวมถึงด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับความรู้และทักษะของครูผู้สอน หลักสูตร เอกสาร และการใช้หลักสูตร การปรับปรุงงานวิชาการ และการวัดผลประเมินผล

เกษม ทองสัมฤทธิ์ (2540 : 68) ศึกษาความต้องการนิเทศภายในโรงเรียนเกี่ยวกับงานวิชาการของครูโครงการเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กผิดปกติในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่าความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนเกี่ยวกับงานวิชาการ ของครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่า 5 ปี และ 5 ปีขึ้นไป ไม่แตกต่างกัน

วนิดา การขยัน (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา พบว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีขนาดของโรงเรียนในสังกัดต่างกัน มีปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

จิตนา มากชุกิต (2540 : 81) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา โดยภาพรวมและงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานนิเทศภายใน งานประชุมอบรมทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนงานวัดผลและประเมินผลและงานห้องสมุดอยู่ในระดับมาก

กฤษณา ทรัพย์มณี (2540 : 101) ทำการศึกษาเรื่องการวางแผนการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าการปฏิบัติงานการวางแผนการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ชะเวง ตั้งไฉ่ (2540 : 89) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กระบวนการบริหารการศึกษา กับ ผลการปฏิบัติงานวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง พบว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีภารกิจมากไม่ค่อยมีเวลาเป็นของตนเอง มีราชการอื่นที่นอกเหนือจากภารกิจหลัก ซึ่งเป็นงานฝากของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ มอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจมาก ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ จึงมีผลให้การปฏิบัติงานการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนที่มีขนาดอัตรากำลังครูต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับ อัมพร ฟุ้งเฟื่อง (2540 : 73-75) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเชียงราย ผลการศึกษาพบว่าในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนได้มีการกำหนดเป้าหมายและมีการวางแผนไว้อย่างชัดเจน มีความพร้อมในเรื่องของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามหลักสูตร มีความพร้อมสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องของวัสดุการเรียนการสอน ตลอดถึงการส่งเสริมการนำไปใช้มีห้องสมุดเป็นสัดส่วน และได้รับการสนับสนุนการจัดทำหนังสืออย่างเพียงพอ มีกิจกรรมการนิเทศเพื่อช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนของครู รวมทั้งมีการวัดผลประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตร

และในปีเดียวกัน สมฤทธิ์ ศักดิ์เรืองฤทธิ์ (2540 : 42-45) ก็ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการ ตามเกณฑ์มาตรฐานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขียงขอมจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่ามีการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่น โดยศึกษาปัญหาและความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น จัดทำแผนการสอน

ดำเนินการสอนและประเมินผลการเรียนรู้ ในการพัฒนาวิชาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้สอดคล้องกับหลักสูตรได้มีการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่ากลุ่มประสบการณ์ที่เป็นปัญหาที่สุดคือกลุ่มทักษะ ซึ่งได้แก่ วิชาภาษาไทยและวิชาคณิตศาสตร์ มีการจัดกิจกรรมให้ครูได้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ครูจัดทำแผนการสอน พร้อมทั้งได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนา เพื่อเปรียบเทียบการประเมินผลการเรียนเมื่อสิ้นปีการศึกษา และจากผลการศึกษารับรองงานวิชาการด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมสนับสนุนอื่นๆ ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการบริหารงานวิชาการด้านนิเทศ การศึกษาอย่างเป็นระบบนั้นพบว่าการดำเนินการนิเทศยังไม่เป็นระบบขาดการติดตามและประเมินผล

ธำรงชาติ ธรรมชาติ (2542 : 50) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นงานนิเทศภายในอยู่ระดับปานกลาง และผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดของโรงเรียนที่สังกัดต่างกัน มีการปฏิบัติงานวิชาการในภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

ประพันธ์ ปิยะสุข (2542 : 114) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน จำนวน 98 คน พบว่าการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในจำนวน 4 ด้าน คือด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผลโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการทั้ง 4 ด้าน พบว่าโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ผู้บริหารโรงเรียนบริหารงานวิชาการทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับ วารุณ โปธาสินธุ์ (2542 : 57-59) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าครูผู้สอนเห็นว่าพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน มีพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการที่แสดงออกถึงทักษะการบริหาร ดังนั้น ทักษะด้านความคิดรวบยอดที่ได้ปฏิบัติ คือการส่งเสริมให้ครูจัดทำสื่อการเรียนการสอน และที่ไม่ได้ปฏิบัติคือการจัดให้มีงานนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและไม่แน่ใจ คือการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อนำมาปรับแผนการสอนให้เหมาะสมสภาพของท้องถิ่น ส่วนทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ได้ปฏิบัติ คือการยกย่องผลงานของครูที่ประสบผลสำเร็จ ที่ไม่ได้ปฏิบัติคือการเชิญวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน ไม่แน่ใจคือการสนใจในปัญหาและความต้องการของครู และทักษะด้านเทคนิควิธีที่ได้ปฏิบัติคือ

การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนและครูเป็นปัจจุบัน ส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือการประเมินผลโครงการนิเทศภายใน และที่ไม่น่าพอใจคือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

และในปีเดียวกัน ณรงค์ฤทธิ์ ปรีชานุกูล (2542 : 59-60) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน ได้มีการให้ความสำคัญในเรื่องการวัดผลประเมินผล ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตรและในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีการกำหนดเป้าหมายและวางแผนงานไว้อย่างชัดเจน มีความพร้อมในเรื่องของสื่อและอุปกรณ์ที่ช่วยเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการนิเทศเพื่อช่วยปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของคณะครูรับผิดชอบงานหลายด้าน สอนหลายวิชา ห้องสมุดขาดเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ ขาดการนิเทศภายใน ขาดการจัดทำสื่อเพื่อช่วยเสริมการเรียนการสอน

สุริยนต์ กัลยาณี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการนิเทศงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาการนิเทศงานวิชาการรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกงาน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ลำดับแรกคืองานห้องสมุด รองลงมา ได้แก่ งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน งานอบรมทางวิชาการ งานนิเทศภายใน งานวัดผลและประเมินผล งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ตามลำดับ และสุดท้ายคืองานการเรียนการสอน

วิเชียร ขวัญสมคิด (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง ผลการศึกษาพบว่าปัญหาสูงสุดในการปฏิบัติงานการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน คือการติดตามผล หลังจากการฝึกอบรมทำได้ไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรมีมาตรการติดตามผลการปฏิบัติงานทุกครั้งหลังจกที่มีการประชุมอบรม

วรเชษฐ์ จันทร์ภิรมย์ (2546 : 67-68) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่าปัญหาที่พบในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการวิจัยและพัฒนา และงานด้านการประเมินผล งานทางวิชาการ คือขาดการวางแผนในการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง ด้านการวิจัยและการพัฒนา ขาดการวางแผนในการทำวิจัยในชั้นเรียน ครูและบุคลากรในสถานศึกษาไม่มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน ขาดการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน ขาดการสำรวจสภาพปัญหา

และการจัดเก็บข้อมูลในการวิจัย และสถานศึกษาไม่มีงบประมาณในการจัดอบรม ส่วนปัญหาที่พบในการบริหารด้านการประเมินผลงานทางวิชาการ คือขาดการวางแผนในการประเมินผลงานทางวิชาการในสถานศึกษา ขาดการจัดทำคู่มือในการประเมินผลการดำเนินงาน ขาดการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน ไม่ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน มีนักการศึกษาชาวต่างประเทศได้ศึกษาไว้ต่างกัน เช่น

แมททอกซ์ (Mattox 1978 : 6061 – A) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา พบว่าความต้องการที่อยู่ในระดับมาก คือความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศและการประเมินผล และต้องการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร

เวน (Wayne 1980 : 1293) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเรื่องการเรียนรู้ เพื่อศึกษาบทบาทการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบและขอบข่ายของงานนิเทศและวิธีการนิเทศภายในโดยใช้ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐเวอร์จิเนีย จำนวน 278 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า

1. ในด้านความรับผิดชอบและขอบข่ายของงานที่มีอันดับความสำคัญสูง ได้แก่ งานหลักสูตรและการสอน การแนะแนวการบริหารและงานวิชาการและงานนิเทศภายใน
2. เกี่ยวกับงานนิเทศภายในโรงเรียน ผู้รับผิดชอบมาก คือ ครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่ ครูผู้สอนทำหน้าที่นี้น้อยมาก
3. เกี่ยวกับเวลาที่ใช้ทำงาน งานที่ครูใหญ่ใช้เวลาน้อยที่สุด คือ งานเกี่ยวกับวัสดุ ส่วนงานที่ครูใหญ่ใช้เวลามากที่สุด คืองานนิเทศภายใน งานเกี่ยวกับหลักสูตร งานสอนและงานการแนะแนว
4. เทคนิคงานนิเทศที่ได้ผล ได้แก่ วิธีเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมร่วมกับครู ส่วนวิธีที่ได้ผลน้อยที่สุดคือวิธีใช้เอกสาร

แอกที (Agthe 1980 : 3076 – 30770) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูใหญ่และครูยอมรับว่า งานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะ โดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน

2. ครูใหญ่ทำหน้าที่บริการงานอื่นๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

3. ครูใหญ่และครูมีความคิดเห็นว่า โครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรของโรงเรียน

4. นวัตกรรมและเทคโนโลยี มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่จากผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงานและมีการทำงานเป็นคณะมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยจะเห็นได้ว่าการบริหารวิชาการนั้นมีปัญหาเกิดขึ้นหลายประเด็น ซึ่งควรจะได้รับการแก้ไข เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และในส่วนของผู้บริหารโรงเรียนในปัจจุบันที่ต้องรับผิดชอบตามการบริหารงานวิชาการโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แนวทางหรือกระบวนการที่ดำเนินการบริหารจำเป็นต้องเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางแผนนั้น จะวางแผนแบบเดิมไม่ได้แล้ว การวางแผนที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ส่วนใหญ่เป็นการวางแผนที่ใช้ปัจจุบันเป็นตัวตั้ง เป็นการวางแผนที่แก้ปัญหาจากอดีตที่เรียกว่าปัญหาขัดข้อง แต่ในสภาวะปัจจุบันเรียกว่าเป็นปัญหาป้องกัน รังสรรค์ มณีเล็ก (2544 : 12) นั้นหมายถึงการแก้ไขปัญหาที่ศึกษาจากสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ ซึ่งต้องเริ่มต้นวางแผนโดยกำหนดสภาพที่คาดหวังในอนาคตว่าต้องการอะไรมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร มีโอกาสในการทำงานหรือไม่ หรือมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ดังนั้น หน้าที่ของผู้บริหารคือต้องกำจัดจุดอ่อนของโรงเรียนออกให้หมด อนาคตและความคาดหวังในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้นั้น ผู้บริหารต้องมีทักษะในการบริหารเป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในขอบข่ายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อที่จะได้นำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหาร และเพื่อการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป